

Dějiny 20. století přinesly nejen rozvinutí mnoha vymožeností moderní civilizace, ale také opakovaně ohrožení základních lidských práv a hodnot. Zvláště destruktivně v celosvětovém měřítku se přitom projevil nacismus a komunismus jako politická hnutí a režimy zaměřené systematicky na duchovní podrobení jedince. Přitom se ukázalo, že po likvidaci demokracie a občanských práv přišly zejména za vlády komunistů na řadu v rámci manipulace s lidmi tradiční základní hodnoty spojené s křesťanstvím. Totalitní režimy si kladly za cíl proniknout – obrazně řečeno – až do duše obyvatel a prosadit tím definitivně svou despotii.

Ilegální leták zabavený Státní bezpečností (ABS)

Pro československé komunisty představovala zásadní překážku pro totalitní režim římskokatolická církev, která se v podmínkách pounorového Československa vlastně ocitla v postavení zajatce. Věřící i kněží žili v režimu, který proti nim v podstatě vedl zákeřný vícegenerační boj. V tomto zápase krivícím charaktery se pouze měnily prostředky nátlaku ze strany režimu. Ačkoli se tato složka novověkých českých dějin týkala velkého množství lidí a zanechala mnoho morálních a materiálních škod, nebyla veřejností po roce 1990 ještě komplexnějším způsobem doceněna a reflektována. Cílem výstavního projektu je proto představit odborné a laické veřejnosti hlavní specifika proticírkevního boje komunistického státu, přiblížit analytickým historickým způsobem hlavní rysy nátlaku a vytvořit tak rámec pro hlubší reflexi našich nedávných dějin.

Arcibiskup pražský a primas český Josef Beran strávil v internaci 16 let

Podle únoru 1948 začal komunistický režim omezovat spektrum církevních aktivit, na jaře 1949 pak byla pro řízení boje proti církvi zřízena zvláštní operativní komise KSČ, tzv. církevní šestka. V první fázi mělo být dosaženo rozkolu uvnitř církve za pomoci tzv. vlasteneckých kněží, kolaborujících s režimem. Podzim 1949 přinesl sérii zákonů, které znamenaly totální podřízenost církevních struktur státu, a tažení proti církvi v roce 1949 pak vrcholil tzv. číhošťským zákazem, stojícím na počátku masivního pronásledování církve.

Jeho součástí byla násilná izolace biskupského sboru od věřících, uvěznění či internace biskupů, přerušování diplomatických styků s Vatikánem a politické monstrprocesy. V prvním z nich byli souzeni představitelé mužských řeholí a katolictví teologové a byl doprovázený propagandistickou kampaní

Útok proti klášterům znamenal rovněž nevratné kulturní ztráty (klášter Kadaň, 1950)

Odsun Milosrdných sester sv. Kříže z Bohosudova do Vidnavy, 1951

líčící kláštery jako špiónážní centra připravující se na ozbrojený boj. Celkově bylo v českých zemích do roku 1968 odsouzeno 355 řeholníků na 2 106 let a 1 měsíc, třikrát byl vynesena rozsudek doživotí.

Pod krycím názvem „Akce K“ následoval útok na kláštery mužských řeholí v noci ze 13. na 14. 4. 1950; zadržení řeholníci byli převezeni do „centralizačních“ klášterů a do „internačního“ kláštera v Želivě. Druhá fáze útoku pak proběhla koncem dubna; celkově „Akce K“ postihla v českých zemích 1 240 řeholníků. Internace řeholních sester byla rozplánována do více etap a probíhala od léta 1950.

Pod politickým uvolnění 60. let nastupuje éra „nor-

Sledování tajnou policií: Miloslav Vlk, Augustin Navrátil, Anna Magdalena Schwarzová (ABS)

malizační“, která se velice destruktivně podepsala na společenském, duchovním a morálním vývoji země. Komunistický režim vybudoval důmyslný systém dohledu státu nad fungováním církve, státní orgány řídily veškeré dění v církvi. Křesťané však dokázali žít své „tajné životy“, vznikají tajná duchovní centra, rozvíjí se samizdat, roste aktivita tzv. podzemní církve.

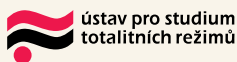
Druhá polovina 80. let byla ve znamení aktivizace neoficiálního i oficiálního církevního života. K nejvýznamnějším vystoupením věřících patří poutní slavnosti v červenci 1985 na Velehradě a petice za náboženskou svobodu moravského katolického aktivisty A. Navrátila z roku 1988, kterou podepsalo přes 600 000 občanů.

V době komunistické vlády bylo popraveno, umučeno nebo zemřelo na následky vyšetřování a věznění nejméně 73 katolických křesťanů – 1 biskup, 2 kanovníci, 33 diecézních kněží, 16 řeholníků, 2 řeholnice a 19 laiků.

Číhošťský farář Josef Toufar zemřel 25. 2. 1950 na následky brutálních výslechnů Státní bezpečnosti

Výstavu ve spolupráci
s římskokatolickou farností
v Uhlířských Janovicích
uspořádaly
Archiv Kanceláře prezidenta republiky
Ústav pro studium totalitních režimů

Tato výstava je součástí dlouhodobého výstavního projektu, jehož první část, zachycující 50. léta 20. století, byla veřejnosti představena na podzim roku 2009 v pražském Strahovském klášteře a poté putovala po českých a moravských diecézích. V letech 2011–2012 rozšířil autorský tým její časový záběr o léta šedesátá až osmdesátá a profiloval ji také jako podnět k zamyšlení nad úlohou duchovních tradic v životě národa. Takto byla poprvé prezentována koncem roku 2012 na Papežské univerzitě Svatého Kříže v Římě.

Současná expozice, která měla premiéru při cyriometodějské pouti na Velehradě v jubilejním roce 2013, představuje závěrečný díl tohoto projektu a je nejen mou povinností, ale především ctí poděkovat touto cestou svým obětavým spolupracovníkům, archivářům, historikům, kněžím, řeholníkům a řádovým sestrám, všem, kteří byli ochotni pomoci, všem, kteří výstavu podpořili. Je zejména jejich zásluhou, že se podařilo tento výstavní projekt realizovat na vysoké odborné úrovni a zároveň i občanským a neziskovým způsobem.

Vladimíra Vaníčková, kurátorka výstavy

HLAVNÍ PARTNEŘI A PODPOROVATELÉ

ARCIBISKUPSTVÍ PRAŽSKÉ • Česká biskupská konference
• Národní archiv • Historický ústav Akademie věd České republiky • Agentura Pentacle Consulting • Archiv bezpečnostních složek • Katolický týdeník • Centrum Aletti • Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje na Velehradě • Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského v Praze • Řád bosých karmelitánek z Karmelu sv. Josefa v Praze • Římskokatolická farnost v Uhlířských Janovicích

ARCIBISKUPSTVÍ PRAŽSKÉ

HISTORICKÝ ÚSTAV AV ČR, v. v. i.

INSTITUTE OF HISTORY AS CR, v. v. i.

Katolický týdeník

Expozice v zámuckém klášteře
je otevřena
každou středu od 14.00 do 16.00 hod.
a sobotu od 9.00 do 11.00 hod.,
případně po domluvě v jiném termínu
(tel. 728 775 536).

Vstup volný

Speciální nabídka pro školy

Pedagogům pro doplnění výuky historie nabízíme komplexní materiál k výstavě – pracovní listy pro starší žáky a studenty středních škol, metodiku a řešení k pracovním listům.

Další informace

<http://www.ustrcr.cz/cs/diktatura-vs-nadeje>
<http://www.farnostjanovice.cz>

DIKTATURA VERSUS NADĚJE

Pronásledování
římskokatolické církve
v Československu
v letech 1948–1989

Františkánský
klášter
v Zámuckách

21. únor – 31. březen 2015

ČESTNOU ZÁŠTITU
NAD VÝSTAVOU PŘEVZALI

Miloslav kardinál Vlk
emeritní arcibiskup pražský

Jan Graubner
arcibiskup olomoucký
a metropolita moravský

Václav Malý
světící biskup pražský

Jiří Drahoš
předseda Akademie věd
České republiky